

Rangaistuksen tuomitseminen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden 2.12.2022 asiassa dnro R 21/5608 antamaan tuomioon nro 22/149123.

Tuomiossaan käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi muiden tekojen ohella 29.7.2020 tehdyt rattijuopumuksen ja kulkuneuvon kuljettamisen oikeudetta. Tekoja koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi 15.8.2022 eli vasta sen jälkeen, kun mainittujen rikosten syyteoikeus oli vanhentunut. Käräjäoikeus oli tuominnut vastaajan niistä ja hänen syykseen luetuista muista teoista yhteiseen 1 vuoden 3 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden käräjätuomari on antanut asiasta häneltä pyytämäni selvityksen ja käräjäoikeuden laamanni lausuntonsa. Käräjätuomari on myöntänyt tuominneensa vastaajan edellä kerrotuin tavoin syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista. Hän on arvellut huomionsa mahdollisesti olleen enemmän kohdistunut samassa haastehakemuksessa olleisiin vakaviin rikoksiin.

Pyysin käräjätuomarilta vielä lisäselvityksen, koska hänen selvityksensä saavuttua havaittiin vastaajan tiedoksiantotodistuksen perusteella vaikuttaneen siltä, että asiassa syyteoikeudeltaan vanhentuneiden rikosten rangaistusvaatimuksen sisältänyt haaste olisi annettu vasta niiden syyteoikeuksien vanhennuttua.

Käräjätuomari on lisäselvityksessään myöntänyt, että haaste ja muut kutsut oli laadittu ja lähetetty vasta syyteoikeuksien vanhentumisen jälkeen ja että hän ei ollut kiinnittänyt asiaan huomiota. Kyse oli kahdelta eri syyttäjältä saapuneista haastehakemuksista. Asiaa ajava syyttäjä oli ilmoitettu käräjäoikeudelle maaliskuussa 2022. Vasta kesäkuussa 2022 oli löydetty saman vuoden syksyllä käsittelypäivä, joka oli sopinut syyttäjälle.

Käräjätuomari on todennut, että haasteita ryhdytään normaalisti laatimaan, kun pääkäsittelyn ajankohta on selvillä. Hän olettaa, että ennen kesälomaansa haastamista ei ryhdytty viemään eteenpäin siitä syystä, että pääkäsittelyn ajankohta oli vasta myöhään syksyllä.

Laamanni on todennut käräjätuomarin virheeksi sen, ettei tämä ollut huomannut vanhentuvia syytekohtia eikä siksi ollut yrittänyt katkaista niiden syyteoikeuden vanhentumista.

TUOMION PURKAMINEN

Korkein oikeus on päätöksellään 11.10.2024 (H2023/157) hakemuksestani purkanut Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomion mainittujen kahden syyteoikeudeltaan vanhentuneen rikoksen syyksilukemisen osalta. Se on palauttanut asian Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen rangaistuksen määräämistä varten vastaajan syyksi jääneiden rikosten osalta.

MERKINTÄ

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus on korkeimman oikeuden päätöksen jälkeen 25.6.2025 tuominnut vastaajan 1 vuoden 2 kuukauden 15 päivän ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rikosseuraamuslaitoksesta 27.6.2025 saadun tiedon mukaan vastaaja ei ole laskennallisesti vielä suorittanut lainkaan käräjäoikeuden aiemmin tuomitsemaa 1 vuoden 3 kuukauden rangaistusta. Vastaajalle ei näin ollen ole aiheutunut käräjäoikeuden menettelystä haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia huolimatta siitä, että hänelle tuomittua ehdotonta vankeusrangaistusta on alennettu kahden syyteoikeudeltaan vanhentuneen rikoksen syyksilukemisen purkamisen jälkeen.

RATKAISU

Arviointi

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan jollei asiaa luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla heti jätetä tutkimatta, tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 23 luvun 3 §:n mukaan rattijuopumuksesta ja luvun 10 §:n mukaan kuluneuvon kuljettamisesta oikeudetta tuomittava enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikosasian käsiteltäväkseen saavan kärjätuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu pyrkiä huolehtimaan siitä, että asiassa haaste annetaan niin hyvissä ajoin, että se on mahdollista antaa tiedoksi vastaajalle ennen syytettä koskevan rikoksen syyteoikeuden vanhentumista. Käsillä olevassa asiassa puheenjohtajana toiminut kärjätuomari oli joulukuussa 2021 käsiteltäväkseen tullessa asiassa antanut haasteen elokuussa 2022 eli vasta kahdeksan kuukauden kuluttua. Tuolloin syyteoikeus oli ollut vanhentunut kahden rikoksen osalta. Kärjätuomari on näin ollen laiminlyönyt antaa asiassa haasteen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tarkoitetulla tavalla viipymättä eli tapauksessa niin ajoissa, ettei rikoksen syyteoikeus kärjätuomarin menettelystä aiheutuvasta syystä vanhene.

Asiassa ei ole tullut ilmi mitään estettä sille, etteikö haastetta olisi voinut antaa riittävän ajoissa ennen mainittujen rikosten syyteoikeuden vanhentumista. Kärjätuomari on lisäselvityksessään tuonut esille haasteen antamisen viipymiselle erinäisiä syitä, jotka eivät kuitenkaan arvioni mukaan oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla selitä hänen laiminlyöntiään.

Kärjätuomari oli kerrotun jälkeen käsitellyt kahta syyteoikeudeltaan vanhentunutta syytekohtaa yhdessä muiden rikosten kanssa kärjäoikeuden pääkäsittelyssä. Hän oli myöntämällään tavalla tuominut vastaajan vanhentuneista rikoksista, vaikka niistä ei olisi saanut rangaistusta määrätä. Saadun selvityksen perusteella kärjätuomari on menetellyt virheellisesti epähuomiossa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksista, joista rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraikaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen tuomarin virheellinen menettely saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia ja vastaajaa on syytetty syyteoikeudeltaan vanhentuneen rikoksen lisäksi muista rikoksista, joiden syyteoikeus ei ole ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen on ollut muilta osin tarpeellista. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan tuomarille on tällöin annettu virheellisestä menettelystä huomautus.

Käräjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää käsillä olevassa tapauksessa se, ettei hän missään vaiheessa kiinnittänyt huomiota epäiltyjen kahden rikoksen syyteoikeuksien vanhentumiseen. Hän ei kiinnittänyt asiaan huomiota ennen haasteen antamista, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai antaessaan tuomiota. Prosessissa oli näin ollen useita vaiheita, joissa käräjätuomarin olisi asian käsittelystä vastaavana tuomarina tullut kiinnittää huomiota siihen, ettei mainittujen rikosten syyteoikeus pääsisi vanhenemaan, ja edelleen, ettei syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia voida käsitellä, saati niistä tuomita.

Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessä tai työpaineessakaan. Asiassa ei ole ilmennyt, etteikö syyteoikeuden vanhentuminen olisi ollut tuomarilta edellytettävää huolellisuutta noudattaen vaikeuksista havaittavissa. Käräjätuomarin mahdollisuuksia havaita vanhentuminen vielä ennen tuomion antamista on osin lisännyt sekin, että tuomio annettiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa ensinnäkin se, ettei käräjätuomarin virheellisestä menettelystä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Käräjätuomarin asiassa tekemät virheet ovat haasteen antamisesta tapahtunut laiminlyöntiä lukuun ottamatta korjaantuneet korkeimman oikeuden purettua hakemukses-tani tuomion virheelliseltä osin ja palautettua asian käräjäoikeuteen rangaistuksen määräämiseksi. Lisäksi vastaajaa oli syytetty syyteoikeudeltaan vanhentuneiden rikosten ohella myös muista rikoksista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen on ollut asiakokonaisuudessa muilta osin tarpeellista.

Kun kärjäätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kärjätuomari on menetellyt lainvastaisesti käsitellessään kahta syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta kärjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuomitessaan vastaajan kyseisistä rikoksista. Lisäksi hän ei ole antanut asiassa haastetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa edellytetyllä tavalla viipymättä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiselle.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö

Esittelijäneuvos

Markus Löfman